

ESTETIZACIJA FORME U DOMENU ZELENE ARHITEKTURE

Mitrović Nevena¹

Rezime: Zelena arhitektura je doživela procvat šezdesetih i sedamdesetih godina dvadesetog veka kao posledica rastuće svesti o potrebi za očuvanjem životne sredine. Kratkotrajni ekonomski šokovi i novo-nastali pokreti za očuvanje životne sredine su možda bili inicijatori novog trenda, ali je isti nadživio kontekst u kome je nastao. Prednosti održive arhitekture bivaju ubrzo prepoznati i utemeljeni kao standard za godine koje dolaze. Ekološki aspekt arhitekture odn. građevina, o čemu se nekad uopšte nije vodilo računa, danas postaje ključno pitanje. Loše projektovane zgrade crpe prirodne izvore i uništavaju životnu sredinu. U eri rastućih cena energije i degradacije prirodnih resursa, potreba za održivom arhitekturom postaje nužnost, a korišćenje ekoloških materijala imperativ. Kao takav, on nosi sa sobom i niz izazova. Prilikom izgradnje građevina koje se nazivaju "zelenim", izbor materijala je značajno ograničen, cena istih je često veoma visoka, a tehnologije su još uvek nove i nedovoljno istražene. Održivost i ekološki aspekt zelene arhitekture nije dovoljan da bi ista bila prihvaćena i u javnosti. Tome u prilog govori i neslavan epilog solarne arhitekture iz sedamdesetih godina dvadesetog veka, koja i pored svoje održivosti i ekološke prosvetljenosti nikad nije bila prihvaćena od strane šire javnosti. Mnogi kao glavni razlog navode naglasak na funkciju, ali ne i formu. Od zelene arhitekture dvadesetprvog veka se očekuje da kombinuje ove dve kategorije i samim tim predstavlja inovaciju – kako u pogledu funkcije, tako i u pogledu forme.

Predmet istraživanja ovog rada je forma objekta koja nastaje i koja se "čita", a koja proizilazi iz konteksta i konkretnih uslova lokacije na terenu gde se objekat gradi. Kontekst je shvaćen u najširem mogućem smislu. On obuhvata postojeće oblike u prostoru i vremenu, ali i istorijsko i kulturno nasleđe.

Ključne reči: estetika, zelena arhitektura, forma

AESTHETICISING FORM IN THE DOMAIN OF GREEN ARCHITECTURE

Abstract: Green architecture has experienced resurgence in the sixties and seventies of the twentieth century as a result of the growing awareness of the need for preservation of the environment. Short-term economic shocks and the newly created movements for environmental protection may have been initiators of the new trend, but it survived the very same context in which it has emerged. The advantages of sustainable architecture have quickly been identified and grounded as the standard for the years to come. Ecological aspects of architecture i.e. building, were usually not taken care of, but now they become a key issue. Badly designed buildings drain natural resources and destroy the environment. In an era of rising energy prices and degradation of natural resources, the need for sustainable architecture is becoming a necessity, and the use of ecological materials an imperative. As such, it carries a number of challenges. During the construction of buildings that are called "green", the choice of materials is significantly limited, the prices are often very high and the technology is still new and insufficiently explored. Sustainability and the environmental aspect of green architecture are not sufficient reasons for it to be accepted by the public. It speaks in favor of inglorious epilogue of the solar architecture from the seventies, which despite its sustainability and environmental enlightenment has never been accepted by the wider public. Many say that the main reason is that it gives emphasis on function, but not on the form. It is expected from the green architecture of the twenty-first century to combine these two categories and therefore to present the innovation - both in terms of function and form.

The subject of this paper is the form of the object that is created and "read", which derives from the context and specific conditions on the ground location where the facility is built. The context is understood in its broadest possible sense. It includes the existing forms of in space and time, and historical and cultural heritage.

Key words: aesthetics, green architecture, form

¹ student doktorskih studija na Arhitektonskom fakultetu Univerziteta u Beogradu

1. UVODNA RAZMATRANJA

1.1. ESTETSKE VREDNOSTI FORME

Da li zelena arhitektura mora da bude ružna? Estetizacija forme - estetika zauzima veoma značajno mesto u procesu stvaranja i oblikovanja. Ona je deo nas koji obavezno komuniciramo sa prirodom i sa nekim usklađenim i dokazanim vrednostima kroz čitavu istoriju stvaralaštva. Ona učestvuje u procesu stvaranja. Obzirom da u procesu stvaranja arhitekture estetičko mišljenje nosi veću težinu od intuitivnog, ipak je merodavno ono stečeno naučeno znanje. Naravno, subjektivni osećaj se zadržava, zarad neophodne preciznosti, u arhitektonskim tematskim okvirima u cilju shvatanja ili razumevanja forme unutar same arhitekture i rasterećen je opštim estetskim merilima. Merljiva vrednost arhitekture postaje forma kojom se, u svojim osnovnim elementima, arhitektura pojavljuje prilikom takvog analitičkog postupka. [1] Opažaj kod čoveka predstavlja prvu i polaznu tačku doživljavanja nekog prostora, odnosa elemenata u njemu, opažanja stilskih odlika pogotovo ukoliko se radi o predmetima definisanim u određenom okviru delovanja. Od posebnog značaja su pitanja vezana za struktuiranja oblika gabarita i manifestovanje estetskih vrednosti na različitim nivoima opažanja neke forme. U odnosu na strukturu forme kao i na njenu funkciju može se govoriti o stvaranju estetskih vrednosti, ali te estetske vrednosti mogu se sagledati samo ukoliko datu formu razmatramo kao sklop neke celine. Ukoliko pak datu formu posmatramo u sklopu različitih okolnosti (okuženja) ona dobija nova značenja, u posmatraču izaziva i razvija nova estetska svojstva i vrednosti. Tada struktura počinje estetski da deluje kao varijabila, izazivajući drugačije opažanje dela, estetsko osećanje, sud i procenu. [2]

2. OPŠTA RAZMATRANJA

2.1. ANALIZA FORME

Rad analizira formu kroz vizuelizaciju i opšti tretman arhitektonske forme kao merljive jedinice arhitekture. Formu možemo posmatrati kao proizvod i sažimanje geometrijskih oblika, ali ona ipak ne

predstavlja samo matematičku vrednost. Može se posmatrati kao fragmentisana, sastavljena iz manjih, primarnih delova nekih drugih oblika, može biti dobijena repetacijom istih oblika, ili je po sebi nerazdvojiva i kompaktna. [3] Da li se jedna forma može izdvojiti iz njene okoline, njene likovne i fizičke interakcije sa okolinom, raznih sila koje neizbežno i jako utiču na njene linije i oblike, njen položaj u toj beskrajnoj igri svetlosti i senki. Najzad, da li je arhitektura i arhitektonsko stvaralaštvo, slika koju subjektivno posmatramo u određenom trodimenzionalnom prostoru, koja u nama neminovno stvara određena osećanja, uticaj samo njene forme, ili celokupne slike koje posmatračko oko obuhvata? Forma u arhitekturi se gleda sa vizure običnog posmatrača, njena igra i sklad sa okolinom, boje i pojedinačni elementi. Ona je semantička i pred nama stvara poseban subjektivni osećaj topline, strahopoštovanja, smeta ili prija, govori ili ćuti. Njen sklad se može opisati u tom neraskidivom sudelovanju okoline i njene forme. Upravo u tom segmentu posmatranja formi, kao stvorenoj strukturi u nekom prostoru, zauzima stepen prirodne oblikovnosti, linearnog balansa i sklada sa okolinom. Postoje stvoreni i prirodni uticaji koji na nju konstantno utiču kako u procesu stvaranja, tako i u stvorenoj arhitektonskoj formi. Primarni cilj istraživanja je da se otvore diskusije o aspektima forme, koji do sada nisu mnogi istraživali, a to su pitanja estetizacije forme i njenoj korelaciji sa funkcijom. Nekada je forma iznad funkcije, nekada funkcija diktator forme, a nekada forma prati formu. Sva objašnjenja arhitektonske forme polaze od njene funkcije kao znaka i značenja. Znak je prostorni oblik, a značenje je suština arhitektonskog delovanja. [1] Ona je ishod čitavog spektra i uticaja prirodnih zakona, mikro i makro elemenata i njeno značenje se zasniva, osim prema geometrijskim zakonima već i društvenim, istorijskim i sociološkim kretanjima u društvu. Forma je jedinstvena pravilnost svojstvena proporcijama i obrascima kod prirodnih fenomena, a manifestovana je kroz ljudska dela. Možemo je posmatrati globalno ili pojedinačno. Analizom i posmatranjem neke konkretne arhitektonske forme i pre davanja subjektivnog suda, ipak je važnije osvrnuti se onom stvorenom, objektivnom, prostornom zapažanju i korelacijom tih formi sa već pomenutim prirodnim i stvorenim faktorima, uticaju energije svetlosti, senke i boja oko njih ili dela njih samih. „Forma je fenomen ukupnih rezultata, a ne sama sebi unapred postavljeni cilj“. [1]

2.2. ULOGA FUNKCIJE

Proces podrazumeva analizu koncepcije uloge funkcije u oblikovanju samog objekta. Takođe, kako jedna celina, uklopljena i formirana prema tendencijama okruženja, treba da postane deo nečeg sasvim drugog i da nastavi da egzistira tako kao da je to baš ono mesto koje joj odgovara. Ceo proces se može posmatrati kao tehnološki fenomen, čiji je proces nastajanja bio mnogo spontaniji i složeniji, zbog čega se sada fenomen i postavlja kao problematičan.

2.3. OKRUŽENJE KAO FAKTOR

Osim internih uticaja tu su i eksterni koji utiču na samu formu. Uticaj je jako važan, jer je implementirano i novo okruženje gde objekat treba sebi da obezbedi opstanak i razvoj. Evo nekih spoljnih uticaja: materijalizacija (koristiti materijale iz obnovljenih prirodnih izvora, koji se reciklažom ponovo mogu primeniti, koji su dostupni na lokaciji građenja, čija proizvodnja ne izaziva zagađenje, postići maksimalnu iskorišćenost materijala - bez otpada...), tehnologija građenja (postići odgovarajući nivo konstrukcije i građenja u odnosu na lokalne ekonomske, socijalne i političke uslove, težiti postizanju rasklopivih, ponovo upotrebljivih, fleksibilnih konstruktivnih sistema, sistemi instalacije kao integrisani deo strukture objekta, inteligentno upravljanje svim sistemima u objektu, forma objekta na osnovama prirodnih sistema – biomimikrija, težiti postizanju zelene arhitekture – zeleni krovovi, zelene fasade...), socijalni aspekt (poštovati stvarne potrebe korisnika, definisati svrhu i trajanje objekta, obrazovati sve uključene u proces građenja, angažovati lokalnu privredu, graditi po planovima, opravdati investiciju...), mesto (poštovati uslove lokacije – prirodno i urbano okruženje, poštovati duh mesta – kulturno nasleđe, koristiti prednosti terena, minimalno zauzimati tlo, pratiti osobine klimatskog podneblja, poštovati orijentaciju u odnosu na sunce, vetar, vodu...), energija (koristiti energiju iz obnovljivih izvora: sunce, vetar, voda, primenjivati pasivne i inteligentne principe u građenju, težiti formi koja odražava energetske potrebe organizma/objekta...). Planira se da se prvo objasni sam pojam estetizacije forme, zatim da se bolje objasni sama oblast - zelena arhitektura. Zatim sledi proces proširenja istraživanja

na druge oblasti koji nosi sa sobom mnogobrojne druge posledice. Posmatrano sa pozicija arhitekture izazov je u mogućnosti da se istakne kontrast između stabilnosti konstrukcije i stalnih promena koje su u prirodi živih biljaka: geometrijske forme mogu se smekšati pokretnim formama zelenila, građevinski elementi se mogu njime zakloniti ili naglasiti. [4] Sitno, krupno, mestimično ili gusto zelenilo može da istakne moćne ili suptilne zidne strukture, tako da bi se valjalo istražiti i oblike zelenila koji bi se primenjivali, kao i njihov uticaj na samu arhitekturu.

3. ZAKLJUČAK

Uspostavljanje relacija je uslovno postavljeno, prave relacije bi trebalo tek da se pojave tokom istraživanja. Kada govorimo o arhitekturi, kada se trudimo da njenu oblikovnost i održivost pretočimo u reči, dolazimo do zaključka da su arhitektonske forme vezane kako za graditelje tako i za same programe objekata. Moderno doba je bogato i po svojim varijantama shvatanja prostora i vremena, i po svojim objektima, koji iz toga proizilaze. Ovde nije reč jedino o održivosti, već o spontanijem opštijem doživljaju, jer uspešna arhitektura retko kad ograničava simbolizam na proizvoljne konvencije, nego traži da ga poveže sa odlikama osnovnijeg, spontanijeg izraza. Sve istinske metafore potiču od izražajnijih oblika i dejstva u fizičkom svetu. Najzad, ne gajimo iluzije o arhitektonskoj formi. Ona ne može i ne sme postati utopija, koja bi htela da ponovo osvoji ljudski totalitet idealnom sintezom iz čega bi proizašli savršeni i idealni oblici građene sredine. Baš obrnuto prihvatamo realnost takvu kakva jeste, sa njom se moramo stvaralački suočiti.

LITERATURA:

- [1] *Arhitektonska forma i multi-funkcija*, V. Milenković, Zadužbina Andrejević, 2004, Beograd
- [2] *Estetika- Arhitektura: sedam tematskih rasprava*, V.Mako, Orion Art, 2005, Beograd, str. 38
- [3] *Dinamika arhitektonske forme*, R. Arnhajm, Univerzitet umetnosti u Beogradu, 1990.
- [4] *Aesthetics and the Environment: The Appreciation of Nature, Art and Architecture*, A. Carlson, Routledge, 2000, New York